

12.9.2022

LsN Tanja Inanen

Lakivaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS 106/2022 EDUSKUNNALLE LAEIKSI RIKOSREKISTERITIE TOJEN SÄILYTTÄMISESTÄ JA LUOVUTTAMISESTA SUOMEN JA MUIDEN EUROOPAN UNIONIN JÄSENVALTIOIDEN VÄLILLÄ ANNETUN LAIN JA SIIHEN LIITTYVIEN LAKIEN MUUTTAMISESTA

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annettua lakia (214/2012, jäljempänä *EU-rikosrekisterilaki*), rikosrekisterilakia (770/1993), pakkokeinolakia (806/2011) ja Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annettua lakia (1232/2019).

Esityksen tarkoituksena on tehdä niin sanotusta ECRIS-TCN-asetuksesta (asetus (EU) 2019/816 niiden jäsenvaltioiden tunnistamista koskevan keskitetyn järjestelmän perustamisesta, joilla on kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden tuomioita koskevia tietoja) johtuvat muutokset kansalliseen lainsäädäntöön. Lisäksi tarkoituksena on antaa asetusta täydentävän direktiivin (EU) 2019/884 täytäntöönpanolainsäädäntö.

ECRIS-TCN:n tarkoituksena on luoda keskitetty EU-tasoinen tietojärjestelmä, johon tehtävien hakujen avulla jäsenvaltiot voivat tunnistaa muita jäsenvaltioita, joilla on kolmansien maiden kansalaisten rikostuomioita koskevia tietoja (rikosrekisteritietoja). ECRIS-TCN sisältäisi jäsenvaltioissa tuomittujen kolmannen maan kansalaisten henkilöllisyyden määrittämistä koskevia tietoja mukaan lukien sormenjälkitietoja. Asetuksen mukaan sor-

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

menjälkitietojen käyttö on tarpeen, koska se on kaikkein luotettavin menetelmä tunnistaa jäsenvaltioiden alueella olevia kolmansien maiden kansalaisia, joilla ei useinkaan ole asiakirjoja eikä muita tunnistautumisvälineitä, ja ne antavat luotettavampia hakutuloksia.

Varsinaisia rikosrekisteritietoja säilytettäisiin jatkossakin jäsenvaltioiden kansallisissa rikosrekistereissä. ECRIS-TCN täydentää eurooppalaista rikosrekisteritietojärjestelmää (ECRIS) ja mahdollistaa kolmansien maiden kansalaisia koskevien yksittäisten rikosrekisteritietojen koskevien pyyntöjen kohdentamisen jäsenvaltioihin, joissa tuomiotietoja on. Järjestelmän operatiivisesta hallinnoinnista vastaa eu-LISA (laaja-alaisten tietojärjestelmien operatiivisesta hallinnoinnista vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alalla vastaava Euroopan unionin virasto).

Voimassa oleva ECRIS-yhteistyö on tähän asti koskenut erityisesti jäsenvaltioiden kansalaisia. Jäsenvaltioiden kansalaisten rikosrekisteritiedot keskitetään kansalaisuusvaltioon, jonne yksittäiset tietopyynnot lähetetään. Voimassa olevassa yhteistyössä kattava kolmannen maan kansalaisen rikostaustan selvittäminen on tarkoittanut, että kyseistä henkilöä koskeva tietopyyntö on jouduttu lähettämään kaikkiin jäsenvaltioihin. Jatkossa ECRIS-TCN-järjestelmään tehty haku ilmoittaa, missä jäsenvaltioissa on kolmannen maan kansalaista koskevia rikosrekisteritietoja. Tämä mahdollistaa yksittäisten rikosrekisteritietojen koskevien pyyntöjen kohdentamisen juuri näihin jäsenvaltioihin.

Voimassa olevassa ECRIS-yhteistyössä rikosrekisteritietoja vaihdetaan sähköisesti standardoidussa muodossa jäsenvaltioiden keskusviranomaisten välillä. Suomessa keskusviranomaisena toimii Oikeusrekisterikeskus, joka myös esittää toiselle jäsenvaltiolle rikosrekisteritietojen luovuttamista koskevan pyynnön, ja vastaa muiden jäsenvaltioiden pyyntöihin.

ECRIS-TCN-asetuksen mukaan myös ECRIS-TCN-järjestelmää käyttäisi Suomessa Oikeusrekisterikeskus. Esityksen mukaan Oikeusrekisterikeskus tekisi hakuja ECRIS-TCN-järjestelmään toimivaltaisen rikosrekisteritietoja käyttävän kansallisen viranomaisen pyynnöstä. Haun perusteella tiedettäisiin, mihin jäsenvaltioon kolmannen maan kansalaista koskeva yksittäinen tietopyyntö tulisi lähettää. Oikeusrekisterikeskus myös tallentaisi ECRIS-TCN-asetuksen edellyttämät tiedot ECRIS-TCN-järjestelmään.

ECRIS-yhteistyössä tehtävä rikosrekisteritietojen vaihto koskee erityisesti rikosasian käsittelyä. Myös tietyistä muista käyttötarkoituksista on säädetty. Näistä keskeisin on rikostaustan tarkistaminen lasten kanssa työskentelyä tai vapaaehtoisena toimimista varten. Esityksen mukaan ECRIS-TCN-järjestelmää käytettäisiin samoihin käyttötarkoituksiin kuin voimassa olevassa ECRIS-yhteistyössä.

EU:ssa on tosin jo hyväksytty useampi säädös, jolla on laajennettu ECRIS-TCN:n käyttöä. Näistä hankkeista on annettu tai annetaan erilliset hallituksen esitykset. EU:ssa on myös neuvoteltavana ECRIS-TCN:n käyttöä laajentavia säädöksiä.

Esityksen edellyttämät keskeiset muutokset ehdotetaan tehtäväksi EU-rikosrekisterilakiin. Laki sisältää säännökset voimassa olevasta ECRIS-yhteistyöstä rikosrekisteritietojen vaihtamisessa jäsenvaltioiden välillä.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että pakkokeinolakiin otettaisiin uusi säännös (9 luvun 3 a §), joka mahdollistaisi kolmannen maan kansalaisen sormenjälkien ottamisen lainvoimaisen tuomion jälkeen, jos hänet olisi tuomittu vähintään kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen, eikä sormenjälkiä olisi otettu jo esitutkinnassa. Esityksen mukaan sormenjäljet ottaisi poliisi, koska se tälläkin hetkellä vastaa pääosin sormenjälkien ottamisesta. Kolmannen maan kansalainen voitaisiin velvoittaa saapumaan sopivaan toimipaikkaan ja hänet voitaisiin myös noutaa sormenjälkien ottamista varten. Kovempien pakkokeinojen käyttöä ei ole pidetty suhteellisena toimenpiteeseen nähden.

Ehdotettu pakkokeinolain uusi säännös perustuu ECRIS-TCN-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan ii alakohtaan, jossa edellytetään jäsenvaltion tallentavan kolmannen maan kansalaisen sormenjälkitiedot ECRIS-TCN-järjestelmään jommankumman säädetyin minimivaatimuksen mukaisesti. Esityksen mukainen ehdotus olisi ensimmäisen vaihtoehtoon mukainen, jonka katsotaan johtavan rajoitetumpaan sormenjälkitietojen keräämiseen, mutta jota voidaan pitää riittävänä ECRIS-yhteistyön kannalta. Ehdotetun vaihtoehtoon on katsottu paremmin vastaavan biometrisiä tietoja koskevaa tietosuojasääntelyä. Lisäksi sen on katsottu vastaavan ECRIS-TCN-asetuksen neuvottelujen aikana perustuslakivaliokunnan esittämää kantaa. Toinen asetuksen mahdollistama minimivaihtoehto olisi ollut sormenjälkien ottaminen, kun kolmannen maan kansalainen olisi tuomittu rikoksesta, josta voidaan määrätä jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti enimmillään vähintään 12 kuukauden vankeusrangaistus.

ECRIS-TCN-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan i alakohta edellyttää sormenjälkitietojen tallentamista ECRIS-TCN-järjestelmään myös silloin kun sormenjälkitiedot on otettu kansallisen lainsäädännön mukaisesti rikosasian käsittelyn yhteydessä.

ECRIS-TCN-asetuksen säännöksiä sovelletaan myös kaksoiskansalaisiin, joilla on sekä jäsenvaltion että kolmannen maan kansalaisuus lukuun ottamatta edellä mainittua asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan ii alakohtaa. Tämä tarkoittaa, että ehdotettua uutta pakkokeinolain säännöstä ei sovellettaisi kaksoiskansalaisiin.

ECRIS-TCN-asetus edellyttää tietojärjestelmämuutoksia erityisesti Oikeusrekisterikeskuksen ja myös poliisin järjestelmiin, jotta Oikeusrekisterikeskus saisi poliisin tietojärjestelmiin tallennetut sormenjälkitiedot, jotka Oikeusrekisterikeskus tallentaisi ECRIS-TCN-järjestelmään.

ECRIS-TCN-järjestelmä on tarkoitus ottaa käyttöön syksyllä 2023. Esityksessä ehdotettujen säännösten olisi tullut olla voimassa jo kesäkuussa 2022, minkä oikeusministeriö toivoo otettavaksi huomioon esityksen eduskuntakäsittelyn aikataulussa.